

och manligt förtryck. Problemkomplexet kön-makt-egendom har fler nyanser än så. Det var exempelvis många män som uteslöts från ägandet och dess politiska följdverkningar, både i förhållande till jorden och de borgerliga privilegierna. Därför hade boken mått bra av en eller flera artiklar som från ett mer konstruktivistiskt perspektiv studerat hur olika *kvinnligheter* respektive *manligheter* formulerats kring olika typer av egendom.

Andreas Marklund

LENA LIEPE: Den medeltida kroppen. Kroppens och könets ikonografi i nordisk medeltid. Nordic Academic Press. 2003. 270 s., 85 ill. både i färver og sort/hvid. 250 kr.

Den unge svenske kunsthistoriker Lena Liepe har føjet endnu et værk til sine arbejder om nordisk kunst. Den sidste var bogen om de nordnorske stenkirker fra 2002. Denne nye bog har kroppen i den middelalderlige billedkunst som tema. Den præsenterer fine, grundige analyser af udvalgte kunstværker fra de nordiske lande, herunder kræmmerkapellet i Skt. Petri kirke i Malmø og det gyldne alter fra Ølst, sarkofager og kalkmalerier, men dens perspektiv rækker langt ud over disse konkrete undersøgelser.

Liepe har sat sig for at vise, hvorledes billeder konstruerer køn og kropslighed. At gøre det i en så bred kunsthistorisk teoretisk sammenhæng som her, er nyt i forskningen. Liepe vil både præsentere en metode, forskellige teorier og fremlægge nogle konkrete undersøgelser til diskussion. Trods sin indsigt og lærdom, eller måske netop på grund af den, er bogen utrolig åben for læserens stillingtagen, og venlig kritisk i sin vurdering af nytten af eksisterende teser.

Udgangspunktet er, at kroppen i middelalderens billeder, kronologisk fra ca. 1100 til 1500, var et centralt felt hvor man kunne skabe betydning, både som kunstner og som læser, som afsender og modtager. Liepe lægger vægt på at se billeder både som produkter af en overordnet teologisk diskurs og som tids- og stedsbestemte selvstændige udtryk for en opfattelse af kroppen. Hun vil vise, hvorledes kropsbilleder i nordisk kirkekunst materialiserer den vesterlandske kristenheds flerdimensionale forhold til krop og kropslighed.

Efter en grundig og tætskrevet indledning følger de tre hovedkapitler med hver deres konkrete analyser. »Kroppens kategorier«, med underafsnit om den hellige krop, den nøgne og den beklædte krop og kroppen og rummet. Her er det konkrete materiale udsmykningerne i Kræmmerkapellet i Malmø, en gennemgang der fint kan følges gennem de mange gode fotografier. Næste kapitel er »Kroppens sprog«, hvor Liepe meget instruktivt gennemgår scenerne på det gyldne alter, et frontale og en sarkofag. Hun viser, hvorledes billedernes komposition og rumkonstruktion skaber betydning sammen med figurerens udformning, gruppering og bevægelsesmønstre. Der lægges stor vægt på spillet mellem figur og (bag)grund. Liepe bruger her så vidt muligt en semiotisk model, hvor relationerne mellem tegnene etablerer betydning lige så fuldt som tegnene i sig selv, eller mere. Hvis sammenhængen ændres, ændres også betydningsindholdet. Liepe gør ikke krav på at kortlægge generelle regler for betydningsdannelse i specifikke perioder. Men hun sætter billedernes betydning i relation til den pågældende periodes kulturelt bestemte koder for visuel betydningsdannelse.

Størstedelen af det tredje kapitel »Krop og køn« behandler billeder af den nøgne krop i middelalderen med danske kalkmalerier fra forskellige perioder som studiemateriale. Billedet af den nøgne krop fungerer som et symbolsk sna-

rere end som et ikonografisk tegn. Det har ikke så meget at gøre med den menneskelige krops »virkelige« form og udseende, men der bruges et antal vedtagne markører for krop. Forestillingen om den nøgne krop bevægede sig mellem to modsætninger: det hellige og det syndige. Mellem asketisk nøgenhed som Kristi efterfølgelse og det faldne menneskes skyldbelagte nøgenhed. Stil defineres her også som diskurs. Liepe hævder, at der ikke var plads i middelalderens billedsprog til kroppens egenverdi, men kun til dens instrumentelle værdi. Man fremstillede kropslighed, når det havde en funktion eller en hensigt. F.eks. kvinder, der hører til de fordømte, blottes med understregede kropsformer for at vise det negative i begær og drifter. Fraværet af kønstegn på kroppene er positivt, når det gælder martyrer, såvel mandlige som kvindelige.

Liepe er meget belæst og vidende. Hun inddrager teorier om krop fra kunsthistorie og andre faglige discipliner, men først og fremmest har hun blik for de store fagoverskridende teorier. Hun inddrager f.eks. Caroline Bynums centrale arbejder om kvinder, køn og krop i det middelalderlige religiøse rum med påvisningen af kvinders anderledes tæthed til Kristus netop i kraft af den fælles vægt på den kropslige dimension, at give næring.

Liepe har fundet stor inspiration i nye læsninger af illuminationer i middelaldermanuskripter, ikke mindst i samspillet mellem figur og flade. Hun bruger N. Brysoms om iagttagerens placering i rummet og bygger videre på Beckwiths teori om forhandling af betydning. Mon ikke Axel Bolvigs betragtninger over, hvem der faktisk havde adgang til at se alle kirkens billeder, havde været relevante her? Også de helt generelle teorier som Foucaults om seksualitet, Norbert Elias om civilisationsprocessen og Bakthin om det karnavaleske berøres, med kritisk stillingtagen hvad bogens tema angår.

Liepe er en meget omhyggelig forsker, meget stringent i sine analyser og ikke mindst i sine konklusioner. De er aldrig firkantede og lukkede. Tværtimod bliver man som læser inviteret indenfor. Jeg vil mene, at kunsthistorikere må være glade for at få banen kridtet sådan op, og historikere kan med stort udbytte læse bogen. Som historiker får man lyst til at forsøge at inddrage billedmateriale i større omfang og på en mere reflekteret og kompetent måde, og i det hele taget til at bruge alle Liepes værdifulde betragtninger også når det gælder tekstmateriale. Bogen har stor transferværdi.

Nanna Damsholt

KELD GRINDER-HANSEN: Kongemagtens krise – det danske møntvæsen 1241-ca. 1340. Den pengebaserede økonomi og møntcirkulation i Danmark i perioden 1241-ca. 1340. Nationalmuseet, Museum Tusulanums Forlag, 2000. 311 s.

I 1996 erhvervede Keld Grinder-Hansen (i det følgende KGH) sin phd-grad ved Nationalmuseet og Københavns Universitet, hvor jeg havde fornøjelsen af at medvirke som medlem af bedømmelsesudvalget. Hans efterfølgende virke på Dansk Skolemuseum bevirkede, at han først i 1999 kunne færdiggøre den redaktionelle omarbejdelse af afhandlingen, som da blev publiceret året efter. På det tidspunkt var jeg imidlertid optaget af andre ting, og først nu har jeg haft stunder til at vende tilbage til arbejdet med henblik på en anmeldelse, og det har været et glædeligt gensyn.

Den dramatiske periode 1241 til 1340 er et veludforsket tema i dansk historie, blot ikke tidens møntbaserede økonomi og møntcirkulation. Det har der været gode grunde til. Ganske vist er der skriftlige oplysninger herom; men sel-